

Matjaž Brulc



Neva

*V prvi vrsti grejo naši, naši, naši,
v drugi vrsti grejo k maši, vaši, vaši,
v tretji vrsti poje vojska, vojska, vojska,
v četrti vrsti maha Lojzka, Lojzka, Lojzka.*

Marko Breclj: *Parada*

Kako lahko človek sploh ostane pri zdravi pameti?

Prav to vprašanje se je svaljkalo po težkih mislih Viktorja Berezevskega, ko je v vlažni veži praznil svoj poštni nabiralnik. "Samo te trapaste položnice dobivam," je Viktor potožil svojemu staremu črnemu psu. "Položnice in opomine za neplačane položnice in usrane reklame za vrtno opremo, čeprav sploh nimam vrta."

Pes je čemel ob njegovih nogah, grozeče hropel in s pogledom sledil slehernemu premiku gospodarja, ko je ta luščil plast za plastjo trde papirnate opeke, v katero je bila zbita njegova pošta.

Poleg tega so se spet spravili nad njegov poštni nabiralnik; kovinska vratca so bila zvita, zijala so kakor požrešna usta, nema v bedastem porogu, ki ni bil namenjen nikomur drugemu kot njemu.

Le kdo bo vse to plačal?

V vsaki stvari, ki jo je zadnje čase ugledal ali slišal, je spoznaval zname-nja neizogibnega propada. Kaj naj ukrene glede poštnega nabiralnika? In kam gre ta svet? Od vsepovsod je mezela ista neprebavljiva solata: plehke laži, sprenevedanje, hinavščina, človeška neumnost, zloba, uničevanje. Na koncu mu je prav odleglo, ko je bil primoran odjaviti časopis; zdelo se je, da je za ljudi, kot je bil on, odrezanost od sveta dejansko premogla nekakšen obstret odrešitve. Pa vendar se je obenem zavedal, da zatiskanje oči ne pomeni nič drugega kot okrnjeno vidljivost. Toda kaj bi sploh lahko ukrenil? Šel za prekucnika, kakršen je bil nekoč njegov oče?

Potem sta s psom počasi odklamala v četrto nadstropje, puščajoč za sabo sled reklam, ki so Viktorju med hojo drsele izmed prstov. Hropenje ubogega psa je na stopnišču močno naraslo; vsake toliko sta postala, da bi tako eden kot drugi prišla do sape in si odpočila.

Viktor je živel s svojim očetom, z nekdanjim majorjem, ki je pred dvema mesecema dopolnil sto osmo leto in je bil tako najstarejši človek v občini, namara celo v državi. Ko sta Viktor in pes vstopila v tesno podstrešno stanovanje, se je pes nemudoma zavlekel na posteljo k starcu, kjer sta skupaj prebila večino svojih dni. Protinasti mož, oblečen v zbledelo sivo modro obleko, na kateri je imel pripetih za koš odlikovanj, se psu ni dal motiti: sede na postelji je začudeno strmel v prišleka in očitno je bilo, da sina sploh ne prepozna. Njegova gola, tanka, skrotovičena stopala, bela kot mleko, so visela nad posteljno stranico in rahlo drgetala.

“Jaz sem pripravljen,” je z nekakšno čudno vzhičenostjo vzkliknil Viktorju. “Samo še čevlje rabim. In zobe. Menda bom ja imel protezo.” Svetloba z okna je padala naravnost na njegovo pegasto lobanjo, pokrito z redkim sivim puhom; zaradi senc je bil videti še bolj bolan, kot je bil v resnici. Ubogi starec. Utrujajoča starost, v kateri je bilo v resnici le malo dostojanstva.

Življenje starega Berezevskega zdaj ni bilo preveč zanimivo. Večino časa je preždel na postelji, čemerer in nebogljen, odet v težak plašč spominov, ki so pomešani v nepredstavljivo godljo vznikali iz njegove stoletne zavesti in mu meglili um. Preteklost in sedanjost sta postajali eno in isto; včasih je Viktor očeta zalotil, ko ga je potegnilo v nepredstavljivi vrtimec časa, ko je na primer mislil, da je trinajstletni fante, ki na mrzlih dvoriščih nekdanjega Sankt Peterburga z boljševiski krade čebulo.

Ob takšnih trenutkih je šlo Viktorju kar na jok; česa vsega ni ta človek preživel, končal pa takole, nebogljen na prepisnem podstrešju, v negi sina, ki ni imel denarja niti za nov poštni nabiralnik. Si ga je bilo sploh mogoče predstavljati drugače kot starca, katerega koža, posejana s starostnimi pegami, je bila zdaj kot pergament, na katerega je nevidna roka izpisala to nezaslišano komedijo, ki se ji reče življenje? Vse skupaj se je zdelo kot slaba šala, vendar resničnost zato ni bila nič manj resnična, nič manj oprijemljiva, nič manj trpka.

“Časa imava še dovolj, ne skrbi,” mu je potrpežljivo odvrnil Viktor in se počohal po bradi. “Najprej bova jedla.” Viktor je stopil do štedilnika, kjer se je na majhnem ognju kupal krompir. Z vilicami je previdno predrl enega izmed gomoljev; bil je še trd.

“Vse življenje sem se boril samo za eno stvar, za najpomembnejšo stvar: za to prekleto resnico,” je Viktorju nekoč zaupal oče. Menda je bilo res tako, pa čeprav potem resnice ni bilo od nikoder. Vsaj Viktor je ni opazal.

Major je bil po rodu Rus, odrasel je v družini revnega železničarja v Sankt Peterburgu, kjer je bos in strgan preživel mladost. Življenje starca je bilo kot iz pustolovskega romana, ki ga je Viktor prebiral znova in znova. Kot mlad in zagnan član partije je Berezevski spomladi leta 1937 iz Rusije prvič odpotoval v tujino – ne da bi se še kdaj vrnil v domovino. Namenjen je bil na bojišče v Španijo, kjer je potem v nekem rovu na opustelem polju v okolici Zaragoze spoznal čedno prostovoljko iz Bihaća. En samcat pogled na milino njenega obraza, ki se je v neki mrzli španski kleti bleščal v soju sveč, je v hipu odpihnil vse sranje, ki ga je prinašala absurdna trapasta vojna. Anka iz Bihaća je kmalu zatem postala njegova prva žena; po španski polomiji, iz katere sta se srečno izvlekla, sta zaživela v njeni mali balkanski kraljevini in Berezevski, zdaj ponosen in ljubeč soprog, je kmalu postal jugoslovanski državljan. Ljubezen ga je odrešila in začarala.

Vendar zakonska sreča ni trajala dolgo. Prišla je njuna druga vojna, še bolj absurdna in še bolj grozna od prve; za nekdanja soborca je bilo samoumevno, da sta v partizane šla skupaj. Leta 1944 je bila Anka med nemško ofenzivo zajeta in ustreljena. Major jo je našel privezano na neko jelko v gozdu nad Ogulinom; sredi njenega čela, ki se ga je včasih dotikal s prsti, je vrezana v kožo zdaj krvavela peterokraka. Anka je bila velika ljubezen njegovega življenja; major je včasih buden sanjal o čedno krojenih kostimih, ki jih je nosila na sprehodih po predvojnem Zagrebu; še dandanes je lahko otipal čudovito gladkobo svilenih nogavic na njenih nogah, ki so vznemirjale cel Maksimir.

“V teh nogah,” je pripovedoval major, “je bila edina resnica, o kateri nisem nikoli podvomil. In tiste njene nogavice so premogle več pravičnosti kot vse ustave tega sveta.”

Skozi okna majhnega stanovanja v polomljeni hiši na Trgu svobode je prihajal trušč; zunaj so pripravljali proslavo ob občinskem prazniku in obletnici osamosvojitve. Major Berezevski je pred dvema tednoma prejel presenetljivo vabilo iz županjinega kabineta: najstarejšega prebivalca občine so vabili, da bi kot časten gost prisostvoval komemoraciji in zbranemu življu namenil nekaj besed svoje starčevske modrosti.

Viktor si je med sprehajanjem psa ogledal prizorišče, kamor naj bi pred šesto pripeljal očeta. Kot rjuhe velike zastave so plapolale v vetru in pozdravljale pokriti oder, ki se je repenčil med starimi mestnimi hišami. Prepoteni mladeniči so po tlakovcih vlačili kolute z električnimi kabli, dobrodušni gasilci so ravnali klopi, na katerih so ležala pozabljena trobila mestne godbe. Iz zvočnikov so donele pesmi Natalije Verboten, medtem ko so zaripli mestni pijanci opazovali moške v zamaščenih belih haljah, ki so se pripravljali na peko pleskavic.

Gromozanski državni grb, ki so ga prepeljali naravnost iz Ljubljane, je kraljeval na pročelju mestne hiše; na njem so počivali golobi, katerih gruleče spakovanje se je Viktorju zdelo kot posmeh zagnani resnbnosti, s katero so ljudje na trgu opravljali svoje delo. Ti trapasti golobi; Viktor ni mogel, da ne bi pomislil, da so to verjetno edina zares svobodna bitja na Trgu svobode.

Teško je prenašal vse to, ta hrup in direndaj, pa se zadeva še začela ni; zazdelo se mu je, da je bila privolitev za očetovo sodelovanje na proslavi samo še ena izmed napak, ki si jih je nakopal na svoj in očetov križ. Sprva je verjel, da počne to očetu v čast, v njegov spomin; češ, naj ljudje vidijo, kdo je v resnici major Berezevski, naj končno doumejo, kako pogumen in neuklonljiv mož je bil to, kaj vse je pretrpel, ko je križemkražem po Evropi iskal tisto, kar mu je bilo najbolj sveto. Poleg tega je imela zadeva tudi nekoliko bolj pragmatično plat: še do nedavnega je bil Viktor prepričan, da bo njuno dolgoletno moledovanje za dodelitev novega pritličnega stanovanja dobilo večjo težo, če se bo oče pokazal pred oblastjo. Zdaj pa se mu je vse skupaj zdelo preveč trapasto in nedoumljivo; njegov oče je preveč bolan, da bi lahko govoril na proslavi, pred tolikimi ljudmi, ki jim je bilo v resnici prav malo mar za nepokretnega starca, za njegove trpke spomine in stanovanjske tegobe.

Ko sta se s psom obrnila proti domu, sta Viktorja pred vhodom v hišo ustavila prijazna mladeniča iz metodistične cerkve. Prvi ga je nemudoma pobaral, ali verjame v Jezusa.

Viktor se je zmedel, ni vedel, kaj naj odgovori. Pravkar je dopolnil petdeseto leto, bil je samski, brez otrok, skrbel je za ostarelega očeta. Preživljal se je z občasnim delom na črno v neki mizarški delavnici, predvsem pa z očetovo borčevsko pokojnino. Videti je bil potolčen, upadlih lic, črnikavega pogleda. Izgubljal je vse več las; njihovi sprimki, ki so se ob jutrih nabirali na dnu umivalnika, so bili videti kot mačje kozlanje. Kako naj bi po vsem tem verjel v Jezusa? Kako naj bi verjel sploh v kar koli?

“Morate verjeti, potrudite se,” mu je z nezmotljivo gotovostjo v glasu rekel eden od mladeničev, do vratu zapet v snažno belo srajco. “Bog nas ne deli na pravične in grešnike, kajneda, zanj smo vsi nosilci madeža. Po enem človeku je na svet prišel greh in po grehu smrt; tako se je smrt razširila na vse ljudi, kajneda. Ker smo vsi madežni, smo vsi grešniki, razumete?”

“In le z neomajno vero se je mogoče odkupiti za ta naš madež,” je smehljaje dodal njegov kolega. “Le tako je mogoče pretentati smrt.”

Viktor res ni vedel, kaj naj reče. V resnici ni ničesar razumel, vse te abotnosti so se mu zdele preveč fantastične. V nekaj sekundah naelektrene

tišine, ki je nastala med trojico, je raje prisluhnil glasu Natalije Verboten, ki je grmel iz zvočnikov na trgu:

*Čutim, da nocoj bo nora noč,
vse do jutra ne spustim te proč,
ker ukradel moje si srce,
kot Dejan Zavec nokavtiral me ...*

Res je, je znova pomislil Viktor, le kako naj človek ostane pri zdravi pameti? In kdo za vraga je Dejan Zavec? Viktorja je nenadoma obšla trpka misel: ob pogledu na prijazna mladeniča je spoznal, da je zlomljen, razočaran, potr. Neveden. Smrt? Jasno mu je bilo le to, da je prav tega dne prestopil še eno stopničko na poti do neizbežnega, vsega posmeha vrednega konca. In kaj naj zdaj? Kakšno življenje je imel? Je kdaj kakšni ženski ukradel srce? Gotovo je le to, da počasi postaja takšen, kot je njegov oče, star je in raztresen, le da ne premore nobenih pikantnih zgodb, ki bi pričale o njegovih možatih junaštvih.

V kaj naj sploh še verjame? Je tudi on nosilec madeža, kakor pravi mladenič – in če, kakšen madež neki je to? Kaj za vraga je napravil narobe? Počutil se je neumnega in osramočenega, moral je stran. Edino bitje, ki ga razume, je pomislil, je njegov stari pes, pa še ta se bo vsak trenutek stegnil. Mladiča in njuno vprašljivo teološko robo je pustil pred vrati, kot da gre za vrečko smeti, povlekel psa, urno stopil v vežo stanovanjske hiše in se presenečeno zastrmel v svoj poštni nabiralnik.

Viktor je poštni nabiralnik praznil, ko je bilo očitno, da je res poln, in tega dne se mu je zazdelo, da bi lahko bil res poln. Ni se motil. Bil pa je tudi polomljen.

Osvoboditev je stari Berezevski dočakal nekje v Vojvodini, s činom majorja in kupom odlikovanj za vojne zasluge. Bil je mlad, krepak komandant zmagovite vojske; skrit v visokih travah tamkajšnjih ravnice se je dan za dnem onegavljajal z dobro hranjenimi vojvodinskimi kmeticami, ki jih je s svojim šarmom vojskovodje spodnašal kot snope žita. Naposled je lahko srečeval tudi svoje sonarodnjake, klene in postavne robavse, ki so se z vzhoda pripeljali s tanki, okrašenimi s čipkastimi prti in nakradenimi vzmetnicami. Skupaj so pili vodko in žganje, toliko časa, dokler ni major pozabil vsega, kar mu je bilo treba pozabiti. In tega ni bilo malo.

V Vojvodini je spoznal nekega Slovenca, strumnega oficirja z Dolenjskega, ki je bil tudi bolj tako tako, na hojladri. Opita od zmage in alkohola sta doživljala temačne in objestne slutnje o prihodnosti in čakala tudi takrat, kadar ne bi smela. Usoda jima je kmalu namenila priložnost za

poglobitev prijateljstva: manj kot štiri leta po vojvodinski epizodi sta se znova srečala, tokrat na prečudovitem Jadranu, med ostrim kamenjem na Golem otoku. Tri leta po odpustu s te nesrečne skale, pogreznjene v modrino voda, se je Berezevski poročil s tovariševo sestro Marico in se preselil k njej v Kamnik. Zakonca sta čez Karavanke kmalu prebegnila v Nemčijo, kjer sta se nekako pretolkla skozi imigrantsko bedo. Ona je bila podjetna in ambiciozna; odprla sta majhno trgovino, nato pa še obrat za izdelavo lesne galanterije. Ona je hotela več in predvsem drugače; ni minilo sedem let, ko sta se prav tam, v nekem majhnem kraju blizu Stuttgarta, sporazumno ločila, si razdelila imetje in se za vedno razšla.

Major, ki je že zdavnaj izgubil svoj čin in ga pozneje spet pridobil, se je vrnil v Slovenijo in znova začel z ničle. V tretje se je poročil z rošno mlado žensko, nadarjeno pesnico, ki je leta 1986 umrla v prometni nesreči blizu Ormoža; aprila 1962 mu je rodila sina, Viktorja. Njegovih prvih korakov se major spomni le po neki obledeli fotografiji; tiste čase, ko je poba odraščal, je namreč preživljal v neki plesnivi utrdbi v Sremski Mitrovici, z gležnji, potopljenimi v ledeno vodo Save, ki je redno poplavljala njegovo kletno celico.

Ko je major Berezevski sedel na svoji postelji na Trgu svobode, čakajoč da ga prvič letos odnesejo iz zatohlega stanovanja, so se mu po glavi podile kaj čudne reči. Ob njem je slonel neznani moški z zanemarjeno brado in ga potrpežljivo pital z osoljenim krompirjem. Vsakič ko sta za kosilo jedla osoljen krompir, in to ni bilo redko, se je starec spominjal revolucionarnih časov iz domovine, čeprav si pod besedo domovina ni zmozel predstavljati ničesar konkretnega več.

Moški z brado je bil videti zaskrbljen, kje neki ga je že videl? Pa saj je vseeno, v tem trenutku se je zdelo pomembno samo to, da lahko znova sedi v svoji mali sobici na nekdanji Pavlovski cesti v Sankt Petersburgu, medtem ko se zunaj odvijajo nadvse pomembne reči, ki bodo svet vrgle s tečajev. Ne, ne, seveda, ta moški je gotovo tisti zapiti Čeh, s katerim sta kdove kdaj že kovala vse tiste pohujšljive stihe. Ali pač? Starec se je ozrl na svoje medalje, pripete na suknji, in zaslišal šklepet svojih zob; vse je bilo v redu, vse bo še v redu, ga je prešinilo; vedel je, da ga v kuhinji čaka Anka, ki mu je pravkar spekla eno tistih svojih bosanskih pit, čaka ga, da ga bo presenetila, oblečena kot filmska zvezda, nasmejana in žareča kot sonce na nebu. "*Ljubav moja najdraža,*" bo vzkliknila, ko ga bo zagledala. Res ni treba veliko, da je človek srečen, je premišljeval starec, ko je za kosilo žvečil svoj osoljeni krompir, malo ljubezni in miru je v resnici vse, kar človek potrebuje. Kaj ni res? Morda pa je to v resnici pravzaprav hudičevo veliko, ga je prešinilo. Kdo bi vedel. Tako ali tako bo treba vsak

čas ven na apel; slišal je dretje jetniških paznikov, ob katerem je človeka kar zmrazilo.

Ko sta opravila s kosilom, je Viktor razvrstil prispele položnice in opomine; glede na njihovo zapadlost jih je s skrbnostjo uradnika zlagal na kupček na kredenci. Ura je bila četrtr preč; šel je v svojo sobo, si malenkost pristrigel brado in dlake, ki so mu štrlele iz ušes, in se nato skrbno preoblekel. To je bil navsezadnje pomemben dan in poslej nič več ne bo tako, kot je bilo.

Potem se je vrnil k očetu, mu zavezal kravato, obul nogavice in zloščene čevlje, poravnal njegove medalje in ga z največjo muko posadil na invalidski voziček. Pes ju je nekaj časa opazoval s postelje in žalostno renčal. Viktor ni vedel, kaj bi z njim, pa se je odločil, da še njega vzame na proslavo.

“Ti je udobno?” je vprašal očeta, ki že dolgo ni sedel v invalidski voziček.

“Rusi znamo trpeti. Ni ga naroda pod soncem, ki bi toliko pretrpel kot mi.”

“A veš, kam greva?”

Starec je nemo bolščal v svojega sina.

“Tam zunaj hočejo, da prideš na veliko proslavo in pozdraviš zbrane ljudi,” mu je razlagal kot majhnemu otroku. “Ponos naše občine si.”

“Ponos naj si vtaknejo v rit,” je zagolčal starec in se zahihital kot majhen otrok.

“Dobro, pomiri se, ne skrbi,” mu je odvrnil Viktor in mu z robcem obrisal slino okoli ust. Kako rad je imel očeta. Bil je edini človek, ki ga je še imel na svetu. Ko je Viktorju umrla mama, majorjeva tretja žena, je v Ljubljani prekinil študij geografije in se vrnil v rodni kraj, da bi bil bliže vdovcu, ki je potreboval njegovo skrb in pozornost. Major je v stanovanju pokojnice sprva živel sam in osamljenost preganjal s pisanjem zmedenih spominov ter poklicnim bentenjem nad svetom. Viktor je dobil delo v tovarni mila, ki je leta 1996 po spletu bolj ali manj nerazumljivih okoliščin prešla v last človeka, s katerim se je pozneje poročila aktualna mestna županja. S psom se je zdaj pogosto sprehajal po tistem koncu: od tovarne, ki je po olastninjenju hitro propadla, je ostala samo še vratarnica, preurejena v frizerski salon, na mestu proizvodnih hal pa so se zdaj dvigali odurni prazni stanovanjski stolpiči, med meščani znani pod imenom mišelovka. Ko je oče nekaj let pozneje zbolel, se je preselil k njemu in od tedaj sta živela skupaj.

Zdaj sta bila končno nared, Viktor in ostareli major, poslednja poganjka na nekoč mogočnem stebalu Berezevskih. Sledil je najtežji del. Viktor je vzel kuhinjski stol in se s psom namenil v vežo hiše, kjer je psa privezal

za stol. Potem se je vrnil v stanovanje ter očeta na vozičku prepeljal do vznožja stopnišča. Betežnega starca, ki je bil lahek kot pero, a vseeno pretežak za njegov križ, si je oprtal na hrbet, ga mukoma odnesel štiri nadstropja niže in ga spodaj v veži posedel na kuhinjski stol. Potem se je vrnil po invalidski voziček, ga prenesel v vežo in nanj presedel starca. Stol je sprva nameraval pustiti v veži, vendar se je zbal, da bi ga ukradli ali polomili, zato ga je raje odnesel nazaj v stanovanje.

Ko se je popolnoma izčrpan znova primajal v vežo, je major Berezevski že spal. In pes tudi. Bila sta kot dva otroka, oba v smrčecem zenitu svojih dolgih življenj. Nekaj časa ju je opazoval. Kaj bo z njim, ko ju ne bo več?

Ko so vsi trije stopili na trg, je bilo tam že vse polno ljudi. Okrancljani Trg svobode je bil pripravljen zanju, samo zanju in za psa, potrpežljivo jih je čakal, vznemirjen kot mlada nevesta na poročno noč. Dišalo je po pleskavicah in ajvarju, po sanjah in prihodnosti, zastave so vihrale, marsikatera klop je bila že polna rdečeličnih mož in njihovih razpoloženih žena, ki so za to priložnost obule najboljše salonarje. Iz zvočnikov je znova gomazela glasba Natalije Verboten; golobi so s svojim gruljenjem pritegnili k njenim melodijam in tako so vsi skupaj družno slavili življenje, mladost, napredek ... pač vse to, kar se na tak praznik spodobi. Viktor je občutil nekakšno radost, nič še ni izgubljeno, na koncu se bo vse uredilo. Preveč me skrbi, je premišljal, preveč zlahka se vdajam temačnim mislim. Vse bo še dobro.

Vrvež je prebudil majorja Berezevskega, ki se je nenadoma znašel v množici na Sverdlovskem trgu v Moskvi, kjer je kot šestnajstletnik prvič v živo poslušal nepozabno Leninovo grmenje. Ne, ne, ampak tole že ni Moskva, v resnici je bil na zborovanju anarhističnih sindikatov v Barceloni. Oziroma, če ni bila to proslava prve obletnice osvoboditve na beograjskih Terazijah? Kje sploh je? Na prazniku kravjih zvoncev v tistem švabskem mestecu blizu Stuttgarta? Nemara gre za proslavo na ljubljanskem Trgu republike junija 1991, ko se je prerival v žlahtni družbi ostalih demokratov? Kdo bi vedel, komu sploh mar za vse to? Trenutek je bil negotov, izmikajoč; čas in prostor sta se ukrivljala kot presta, ki je oklenila majorjevo utrujeno zavest. Toliko proslav, toliko retorike, toliko zastav, ploskanja, skandiranja – le kdo bi sploh lahko razločil vse to? V majorjevih mislih je bilo vse pomešano, vse je bilo nekako isto, pocasto in neizoblikovano kot golida testa v nečkah; vrnil se je tudi pozabljeni občutek nelagodja, tisti stari občutek, da stvari še zdaleč niso takšne, kot bi morale biti. Občutek, da nekaj bistvenega manjka.

V tistem trenutku je zagodla mestna godba na pihala. Stari major Berezevski se je vznemiril; zbal se je, da se mu bo zmešalo od vseh teh

spominov, da mu bo zaradi hrupa razneslo starčevske prsi, v katerih je komaj slišno bilo njegovo oslabeledo srce. Zajela ga je panika; njegove roke, tanke kot papir, so se oklenile ročajev invalidskega vozička.

“Nočem,” je rekel starec. “Ne grem.”

“Toda, oče,” je ugovarjal Viktor, “zdaj je prepozno.”

“Nikoli ni prepozno.”

“Moraš to storiti. Pokazati, kdo si in kaj si. Ljudje si želijo slišati, kar jim imaš za povedati.”

“Vse vedo bolje od mene,” je ugovarjal starec. “Kdo sem jaz, da bi jim govoril?”

“Poleg tega gre za stanovanje. Če prideš na proslavo, nama bodo zagotovo dodelili pritlično stanovanje in potem te bom lahko vsak dan vozil na sprehode.”

“Ti trapec naivni,” mu je odvrnil oče.

Kako je Viktorja to raztogotilo! Polovico življenja je preživel v skrbi zanj, za tega domišljavega starca, ki živi samo še v preteklosti, ta pa mu vrača takole, kot da ne bi šlo tudi za njegovo rit. Kako ga je bil v tem trenutku naveličan, in to res naveličan! Razdajal se je zanj, se žrtvoval, on pa mu vrača z zmerljivkami, kot da je tujec in ne njegov rodni sin.

Viktor je očeta ihtavo zapeljal pred izložbo trgovine s spodnjim perilom, kjer je bilo manj ljudi in manj hrupa. Tu se bosta lahko v miru pogovorila. A tedaj je godba potihnila in zaslišala sta bučen aplavz. Ženski glas je napovedal prvega govorca, nekega namestnika nekega ministra, za katerega Viktor še nikoli ni bil slišal.

Skozi drgetanje množice je do njiju prodrl krepak moški glas. “Spoštovani! Naša veličastna zgodba je dolga in pomembna, naša naloga pa je, da zgodbo preoblikujemo in jo nadaljujemo, čeprav morda nikoli ne bomo ugledali njenega konca. Ga bodo pa naši otroci! Leta 1991 smo postali znanilci novega, ustvarili smo neverjetno zgodbo o uspehu, o svobodi, o razvoju in napredku, ki ga mora biti deležen sleherni član naše demokratične evropske družbe ...”

Lutke, odete v čipkaste modrece in pisane hlačke, so medtem z zanimanjem opazovale pogovor med očetom in sinom.

“Oče,” je rekel Viktor s pomirjajočim glasom. “Odpeljal te bom do odra.”

“Hočem nazaj domov, naposlušal sem se neumnosti,” je vzkipeł major. V zvenu njegovega glasu je bilo čutiti neuklonljivo starčevsko trmo. “Zvečer pride Anka in greva v Maksimir.”

Viktor je zavil z očmi. “Oče, prosim te. Pojdi na oder.”

“Star sem, ničesar več se ne spomnim.”

“Če ne drugega, pojdi tja vsaj na čast ... kaj vem, svojih nekdanjih tovarišev.”

“Vsi moji tovariši so mrtvi. In izdani. Vse, kar so kdaj dosegli, so zasrle te usrane politikantske goflje.” Potem je za trenutek pomolčal. “Nobene koristi ni od te trapaste zgodovine. Vse skupaj je navadna laž, prevara.”

“Kaj pa najino pritlično stanovanje?”

“Navaden slabič si,” je zakašljajal starec. “Navaden slabič! Izgini mi izpred oči!”

Tudi prav, je nenadoma sklenil Viktor, besen na očeta in na ves svet, tudi prav. Šel bo tja, med množico, in to sam, brez trmastega in tečnega starca, ki je požrl vso pamet sveta, prepustil se bo noči in norosti in divja množica ga bo požrla, da se bo spremenil v nič. Napil se ga bo kot žival, naj gre vse k hudiču!

Starec je ostal pred izložbenim oknom, na katerem se je v steklu risal njegov odsev. Videti je bil naveličan, oropan vsega, razžaljen, kot je bila razžaljena njegova preteklost. Prostor okoli njega je nenadoma umolknil.

Lutke so bile podobne tistim, ki jih je nekoč hrepeneče opazoval v razsvetljenih izložbah Nevskega prospekta v rodnem mestu. Nos je pritisnil ob mrzlo steklo, kjer se je zarisal megleni obris njegove sape. Celu večnost bi lahko preživel takole, z nosom, pritisnjenim ob izložbo, ne meneč se za vrvež za svojim hrbtom. Lutke so ga očarale s svojo nepremično milino; predstavljale so nekaj, kar je bilo tako blizu, a hkrati tako daleč, tako nedosegljivo. Vendar je slutil, da bo nekoč drugače, vse se bo spremenilo, resnica bo spremenila svet. On bo poskrbel, da se bo to zares zgodilo!

Ob sebi je zaslišal krohot; in kot da bi se prebudil iz sanj, se je nemudoma odlepil od stekla in urno, karseda urno stekel proti srepeči svetlobi, ki je odsevala z mirne gladine reke Neve. Vse je bilo še pred njim, čisto in nepotvorjeno se je izročalo v naročje njegove neuklonljive mladosti.